

ylitarkastaja Harri Kukkola

19.03.2018

POL-2018-8462

Eduskunnan lakivaliokunta

LaV@eduskunta.fi**Asiantuntijalausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi (HE 9/2018 vp)****1 Lausuntopyyntö**

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa Hallituksen esityksestä eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi. Lausuntoa pyydetään erityisesti seuraamusjärjestelmästä.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi tietosuoja-laki. Lailla täydennettäisiin ja täsmennettäisiin Euroopan unionin yleistä tietosuoja-asetusta. Esityksessä ehdotetaan, että samalla kumottaisiin henkilötietolaki sekä laki tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta. Ehdotettu laki olisi henkilötietojen käsittelyyn sovellettava yleislaki. Yleistä tietosuoja-asetusta täydentävänä ja täsmäntävänä se ei muodostaisi itsenäistä ja kattavaa sääntelykokonaisuutta, vaan sitä sovellettaisiin rinnakkain tietosuoja-asetuksen kanssa.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteesta ja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä eräissä tilanteissa, tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen lapselle sovellettavasta ikärajasta, valvontaviranomaisesta, oikeusturvasta sekä eräistä tietojen käsittelyn erityistilanteista. Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutoksia rikoslakiin sekä sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin.

2 Yleistä

Voidaan pitää perusteltuna kansallisen tietosuojalain säätämistä yleisen tietosuoja-asetuksen säädösten täsmäntämiseksi ja kansallisen liikumavaran käyttämiseksi.

On hyvä huomioida, että tietosuojalain lisäksi ollaan ehdottomassa säädettäväksi laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (ns. rikosasioiden henkilötietolaki), jolla on tarkoitus panna täytäntöön Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön uudistuksen osana annettu rikosasioiden tietosuojadirektiivi. Lakia sovellettaisiin poliisin, syyttäjien, tuomioistuinten, Tullin, rajavaltaviranomaisten ja muiden toimivaltaisten viranomaisten käsitellessä henkilötietoja, kun kysymys on rikoksen ennalta estämisestä, paljastamisesta, selvittämisestä tai syyteharkintaan saattamisesta, rikokseen liittyvistä syytetoimista, rikosasi-

an käsittelemisestä tuomioistuimessa, rikosoikeudellisen seuraamuksen täytäntöön panemisesta taikka yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemisesta tai tällaisten uhkien ehkäisemisestä.

Edellä mainitun lisäksi käynnissä on myös lainsäädäntöhanke, jonka tavoitteena on saattaa henkilötietojen käsittelyä poliisitoimessa koskeva erityislainsäädäntö tarvittavilta osin ajan tasalle sekä vastaamaan poliisin kansallisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä tapahtuneita merkittäviä muutoksia. Samalla pantaisiin myös täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi matkustajarekisteritietojen (PNR) käytöstä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden torjuntaan. Vastaavasti myös muilla poliisin keskeisillä yhteistyöviranomaisilla on käynnissä erityislainsäädäntönsä uudistamishankkeita.

Koska samanaikaisesti on käynnissä useita poliisin henkilötietojen käsittelyyn liittyvää tai muuten vaikuttavaa erillistä lainsäädäntöhanketta, on lainvalmisteluissa kiinnitettävä erityistä huomioita siihen, että säännökset ovat soveltamisen näkökulmasta sisällöllisesti riittävän yhdenmukaisia ja kattavia ja ettei viranomaisten suorittamalle henkilötietojen käsittelylle aiheuteta perusteettomia rajoituksia.

3 Seuraamusjärjestelmä

Yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 11 kappaleessa todetaan, että henkilötietojen suojaaminen tehokkaasti koko EU:n alueella edellyttää samantasoisia valtuuksia valvoa henkilötietojen suojaa koskevien sääntöjen noudattamista ja samantasoisia seuraamuksia sääntöjen rikkomisesta jäsenvaltioissa. Yleisen tietosuoja-asetuksen VIII luvussa säädetään oikeus-suojakeinoista, vastuusta ja seuraamuksista. Yleisen tietosuoja-asetuksen seuraamusjärjestelmä nojautuu voimakkaasti hallinnollisiin seuraamuksiin.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 83 artiklan 7 kohdan mukaisesti jäsenvaltiot voivat asettaa sääntöjä siitä, voidaanko viranomaisille tai julkishallinnon elimille määrätä kansallisesti hallinnollisia seuraamusmaksuja ja missä määrin.

Esityksessä ehdotetaan, että hallinnollista seuraamusmaksua ei ainakaan ensivaiheessa voitaisi määrätä valtion viranomaisille, valtion liikelaitoksille, kunnallisille viranomaisille, itsenäisille julkisoikeudellisille laitoksille, eduskunnan virastoille eikä tasavallan presidentin kanslialle. Tätä on perusteltu muun muassa sillä, että viranomaisten henkilötietojen käsittelyä koskee myös rikosoikeudellinen virkavastuu ja vahingonkorvausvastuu, viranomaisen toiminnasta voidaan tehdä myös hallintokanteluja ja että tietosuojavaltuutetun mahdollisuus asettaa uhkasakko koskisi esityksen mukaan myös viranomaisia. Esityksessä myös todetaan, että julkishallinnossa viranomaisten seuraamusmaksulla ei ehkä olisi myöskään vastaavanlaista vaikutusta kuin yksityissektorilla ottaen huomioon toiminnan budjettisidonnaisuuden.

Samassa yhteydessä kuitenkin todetaan, että rikosoikeudellisista seuraamuksista säädettäisiin jatkossa kansallisesti ainoastaan siltä osin kuin se on tarpeellista ja siltä osin kuin yleisen tietosuoja-asetuksen VIII luvun mukaiset seuraamukset eivät tulisi sovellettaviksi. Tähän perustuen nykyinen

henkilörekisteririkos tulisi sellaisenaan poistaa ja korvata se jatkossa tarkemmin rajatulla rangaistussäännöksellä esitetystä tarkemmin esiin tuodulla tavalla.

Edellä esitetystä voi saada sen käsityksen, että useasta aikaisemmin henkilörekisteririkoksena rangaistaviksi säädettyistä teoista ei jatkossa seuraisi aikaisemmin säädetystä laajuudessa rikosoikeudellista tai hallinnollista-kaan seuraamusta edellä luetelluille viranomaisille tai niiden virkamiehille.

Poliisi on asian valmistelun yhteydessä aikaisemmin katsonut ja on edelleenkin perusteltua, että hallinnollisten seuraamusmaksujen tulisi koskea myös viranomaisia kuitenkin siten, että hallinnollisten seuraamusmaksujen enimmäismäärät olisivat tietosuojalaissa säädettyä selkeästi yleisen tietosuojasetuksen 83 artiklassa säädettyjä määriä pienempiä. Pienemmälläkin hallinnollisilla sanktioilla olisi myös viranomaistoiminnassa merkittävä ohjausvaikutus toiminnan budjettisidonnaisuudesta huolimatta, eikä se näin toteutettuna vaarantaisi viranomaisten lakisääteisten tehtävien suorittamista.

Mikäli hallinnollista seuraamusmaksua ei esityksen mukaisesti määrättäisi viranomaisille, tulisi seuraamusjärjestelmää vielä arvioida kokonaisuutena sen varmistamiseksi, etteivät viranomaiset ainakaan perusteettomasti jää rangaistussäännösten ulkopuolelle. Tässä yhteydessä tulee myös huomioida, että valmisteilla oleva ns. rikosasioiden henkilötietolaki tulisi vastaa-
van seuraamusjärjestelmän piiriin.

Rikoslain 38 luku 9 §. Tietosuojarikos

Ehdotettu rikoslain 38 luvun 9 §:n tietosuojarikossäännös vaikuttaa perustellulta säädökseltä. Ehdotettua pykälää voidaan pitää tarkempana ja selkeämpänä rangaistavan menettelyn selkeän määrittelyn ja teon yksityisyyden loukkaavuuden ja vahingollisuuden sekä haittaavuuden vaatimuksen vuoksi henkilörekisteririkosta koskevaan sääntelyyn verrattuna. Tietosuojarikoksen sääntelyn kannalta on myös hyvää ehdotetussa 2 momentissa oleva sääntely, jossa sääntelyn piiriin tulee myös henkilötietojen käsittelyn turvallisuusvelvoitteiden rikkominen.

Tietosuojarikos korvaisi voimassa olevan henkilörekisteririkoksen. Henkilörekisteririkosten ja erityisesti "urkintatapausten" määrä on ollut useamman vuoden laskusuunnassa; vuonna 2018 poliisiasian tietojärjestelmään on 20.3.2018 mennessä kirjattu vain 26 rikosilmoitusta, joissa vähintään yhtenä asanimikkeenä on rikosnimike henkilörekisteririkos. Samalla todettakoon, että aikanaan esille tulleiden tapausten määrä selittyy myös suurelta osin henkilötietojen käsittelyn valvonnan tehokkuudella.

4 Lopuksi

Kuten aluksi on todettu, voidaan pitää perusteltuna kansallisen tietosuojalain säätämistä yleisen tietosuojasetuksen säädösten täsmentämiseksi ja kansallisen liikkumavaran käyttämiseksi.

Edellä esille tuotujen seikkojen valossa voisi olla perusteltua, että hallinnollisten seuraamusmaksujen tulisi koskea myös viranomaisia kuitenkin siten, että hallinnollisten seuraamusmaksujen enimmäismäärät olisivat tietosuolaissa säädettyinä selkeästi yleisen tietosuojasetuksen 83 artiklassa säädettyjä määriä pienempiä.